

Weerstand, een obstakel bij ouder-kindcontacten

Aukje Regheere

Re-integratie & herstelgericht werken

3e jaar sociaal werk

Academiejaar 2024-2025

Docent: meneer Broucke

**HO
GENT**

Inleiding

“Pleegzorg zorgt dat kinderen die niet bij hun ouders kunnen wonen, toch een warme thuis krijgen.” (Pleegzorg, s.d.) Pleegzorg is een Vlaamse organisatie. De diensten worden gesubsidieerd en erkend door het agentschap Opgroeien, mits ze voldoen aan bepaalde vergunningsvoorwaarden. Opgroeien en de Zorginspectie controleren of de diensten voldoen aan de wettelijke bepalingen en kwaliteitsnormen (Pleegzorg, s.d.).

Pleegzorg heeft zich doorheen de jaren sterk geëvolueerd. De eerste vormen van pleegzorg ontstonden in de 19^e eeuw. Toen lag de focus op weeskinderen, verlaten kinderen en vondelingen (De Wilde, 2017, p. 42). Men was er destijds van overtuigd dat het noodzakelijk was deze kinderen in een pleeggezin te plaatsen. Dit vanuit het idee dat ze zich optimaal zouden kunnen ontwikkelen aangezien ze de waarden en normen van een traditioneel gezin zouden meekrijgen (De Wilde, 2017, p. 42). De professionalisering van pleegzorg nam toe na de tweede wereldoorlog, voornamelijk in de jaren '70 en '80 (Van Lieshout, 2019). In het heden is pleegzorg de eerste te bekijken optie wanneer een minderjarige uit huis wordt geplaatst. Dit staat vermeld in het decreet Pleegzorg dat inging op 1 januari 2014 (Pleegzorg, 2021). Doorheen de jaren blijft pleegzorg groeien en groeien. Op 31 december 2023 waren er 7726 pleeggezinnen en 9730 pleegkinderen, - jongeren en -gasten in Vlaanderen. In 2023 was pleegzorg Vlaanderen dan ook betrokken bij 11 510 jeugdhulpsituaties. Hiermee staan ze op plaats 2 van de meest betrokken organisaties bij jeugdhulpsituaties (Vandenbussche, 2024).

Tijdens mijn stage werd duidelijk dat er binnen pleegzorg hard wordt ingezet op het onderhouden/herstellen van de band tussen pleegkind en ouder. Ik ervaarde echter dat dit niet altijd even soepel verliep aangezien het kind vaak weerstand vertoonde. In het bijzonder wanneer deze een vroegtijdig trauma opliep. Ik wou dan ook onderzoeken of dit gegeven zich enkel voordeed op mijn stageplaats of dat het een algemeen gegeven is binnen pleegzorg Vlaanderen. Daarnaast wou ik me verdiepen in de methodieken die deze weerstand kunnen verhelpen. Mijn probleemschets gaat dan ook als volgt:

Het is vaak de focus en uitdaging voor pleegzorgbegeleiders om contacten te organiseren tussen ouders en vroegtijdig getraumatiseerde kinderen. Binnen mijn stage heb ik hierbij vaak weerstand vanuit het kind ervaren. Ik wil dan ook onderzoeken of dit een algemeen probleem is binnen pleegzorg Vlaanderen en met welke methodieken men tracht deze uitdaging te overwinnen.

Aanpak en opbouw

Mijn artikel begint met een uitleg over pleegzorg, inclusief missie en visie. Vervolgens bespreek ik de pleegzorgdriehoek en het belang van contact tussen biologische ouders en pleegkinderen. Ten derde komt trauma en de gevolgen hiervan aan bod. Er wordt afgesloten met een bespreking over weerstand.

De informatie uit dit artikel heb ik verzameld door verschillende methodieken toe te passen, waaronder een literatuurstudie van boeken en online bronnen. Daarnaast heb ik interviews afgenomen met pleegzorgbegeleiders uit verschillende regio's om te onderzoeken of de weerstand van kinderen tegen contact met hun ouders al dan niet

een algemeen probleem is binnen pleegzorg Vlaanderen en hoe hiermee wordt omgegaan. Tijdens mijn stage ben ik in aanraking gekomen met verschillende methoden die deze weerstand verminderen. Zowel standaardmethoden als creatieve methoden, afgestemd op de persoonlijkheden van de betrokkenen. Om mij hierin te verdiepen heb ik een semigestructureerd interview afgenomen van een pleegzorgbegeleidster die TBB aanbiedt -verder in dit artikel wordt deze methodiek aan de hand van dit interview toegelicht- en door twee casestudy's uit te voeren. Hierbij heb ik gegevens uit dossiers, verslagen, gesprekken en mijn eigen ervaringen verzameld. Zo heb ik mijn kennis over zowel standaard als creatieve methodieken kunnen verbreden en verdiepen.

Dit laatste vond ik belangrijk aangezien ik zelf sterk geloof in het belang van het herstellen/onderhouden van de relatie tussen ouder en kind en het dus belangrijk vind dat er hierop wordt ingezet. Ik heb zelf ervaren dat dit contact vaak positieve effecten heeft op kinderen. Ik merkte tijdens mijn stage dat kinderen dan vaker een positief contact hebben met hun pleegouders en dat ze zichzelf volledig en in positieve zin kunnen ontwikkelen, zonder ontbrekende puzzelstukken. Wel ben ik van mening dat hierbij het tempo van het kind moet worden gevolgd. Wanneer hij/zij/x zegt minder of geen contact te willen, moet dit dan ook worden gerespecteerd.

Pleegzorg onder de loep

*“Pleegzorg is een hulpvorm voor kinderen en jongeren, en voor volwassenen met een handicap of psychiatrische problematiek ('pleeggasten'), die om verschillende redenen tijdelijk niet thuis kunnen of mogen wonen. Pleeggezinnen bieden gedurende die tijd **opvang en zorg aan pleegkinderen of-gasten**. Ze doen dat vrijwillig, maar met de steun van een dienst voor pleegzorg. Pleegzorg kan duren tot het pleegkind of de pleeggast weer naar huis kan of zelfstandig kan gaan wonen.”* (Pleegzorg, s.d.)

Er bestaan verschillende vormen van pleegzorg. Je hebt zowel netwerktoppleegzorg als bestandspleegzorg. Bij netwerktoppleegzorg wordt het kind opgevangen door een gekend persoon. Dit kan een familielid, juffrouw of de ouders van een vriend zijn. Bij bestandspleegzorg wordt de zorg opgenomen door een persoon die het kind vooraf nog niet kende (Pleegzorg, s.d.).

“Pleegzorgers vangen in hun gezin kinderen of volwassenen op die door een ernstig probleem niet in het eigen gezin kunnen wonen of niet zelfstandig kunnen wonen. Een pleeggezin biedt dan een warme en doeltreffende oplossing.” (Vlaamse overheid, s.d.)

Met deze omschrijving ga ik persoonlijk helemaal akkoord. Doorheen mijn stage leerde ik dat er naast pleegzorg nog andere mogelijkheden zijn om kinderen en jongeren die niet meer thuis kunnen wonen, op te vangen, zoals internaten of voorzieningen. Toch blijft een pleeggezin naar mijn mening de meest warme oplossing. Dit omdat je doorheen een periode vaste zorgfiguren hebt, in tegenstelling tot internaten en voorzieningen. Daarnaast heb je ook de kans om op te groeien in de warmte en nabijheid die enkel in een goed gezin terug te vinden is.

Pleegzorg heeft een zeer duidelijke missie, deze gaat als volgt: *“Pleegzorg West-Vlaanderen organiseert een geschikte thuisomgeving voor kinderen of volwassenen (met*

een handicap en/of psychiatrische problematiek) die tijdelijk niet thuis kunnen wonen.” (Pleegzorg, s.d.) De visie bestaat uit 4 waarden: vertrouwen, verantwoordelijkheid, krachtgericht werken en samenwerken. Deze waarden worden gebruikt als moreel kompas (Pleegzorg, 2020).

Tijdens mijn stage heb ik ervaren dat al deze waarden worden toegepast binnen pleegzorg. Tussen de pleegzorgbegeleiders en ouders/pleegouders/het kind is er een band van vertrouwen. Mede door dit noodzakelijk vertrouwen is er sprake van beroepsgeheim. Daarnaast krijgen ouders ook veel verantwoordelijkheid. Het is bijvoorbeeld aan hen om ervoor te zorgen dat ze nuchter zijn tijdens een bezoek met hun kind. Zo worden ze ook in hun kracht gezet. Daarnaast zorgt de pleegzorgdriehoek ervoor dat er een samenwerking heerst tussen de verschillende partijen. Wat de pleegzorgdriehoek juist is, wordt verder in dit artikel uitgelegd.

Link met sociaal werk

Vanuit het moreel kompas kunnen we rechtstreeks de link leggen met sociaal werk. Ook binnen sociaal werk is krachtgericht werken een belangrijk waarde. Er wordt gekeken wat de krachten zijn van mensen en hoe we hen hierin kunnen versterken. Net zoals in pleegzorg proberen we hen zo goed mogelijk te ondersteunen en te stimuleren in hun eigen zelfstandigheid. Daarnaast is samenwerken ook een belangrijke waarde in het sociaal werk. We werken namelijk niet voor, maar met mensen.

De pleegzorgdriehoek

Binnen pleegzorg werkt men met de pleegzorgdriehoek. Dit is een driehoek waarbij in elk hoekpunt een andere partij staat. In de onderste hoekpunten staan de biologische ouders en de pleegouders. In het bovenste hoekpunt staat het kind. Dit houdt in dat er binnen pleegzorg met alle drie de partijen wordt samengewerkt, maar dat men vertrekt vanuit het kind. Er wordt rekening gehouden met de belangen van alle partijen, maar het kind is steeds prioritair (Pleegzorg, 2022)¹.

Tijdens mijn stage heb ik opgemerkt dat, ondanks het verleden van de ouders, ze blijven betrokken worden. Binnen deze organisatie hebben ouders dan ook automatisch volgende rechten: recht op begeleiding, recht op informatie, recht op contact, recht op inspraak, recht op een dossier, recht op privacy, recht om een klacht in te dienen, recht op participatie en recht op een vertrouwenspersoon (Pleegzorg, 2021).

Het belang van contact met je ouder

Contacten tussen ouder en kind kunnen verschillende positieve invloeden hebben op het welzijn van het kind. *“Kinderen die een hechte band met ouders of opvoeders hebben, functioneren in het eerste jaar van hun leven sociaal-emotioneel beter dan kinderen waar de thuissituatie minder optimaal is. Een kind met een hechte band met zijn ouder of opvoeder heeft niet alleen op sociaal-emotioneel vlak een voorsprong. Onderzoek laat zien dat kinderen die een goede, hechte band hebben met de opvoeders een beter gevoel van eigenwaarde hebben, weerbaarder en leergieriger zijn en*

¹ Informatie afkomstig van intranet van pleegzorg (niet publiekelijk toegankelijk)

tegenslagen beter het hoofd kunnen bieden. Bovendien zijn ze minder angstig.” (Mijn Gezondheidsgids, s.d.) Verder hebben ze een kleinere kans op onveilig seksueel gedrag en verslavingsgedrag. Vaak scoren ze beter op schools vlak. Ook hebben zij juist grotere kans op goede schoolprestaties en zijn meer sociaal vaardig (Rust in ouderschap, s.d.).

Wanneer er herhaaldelijk positieve bezoeken tussen ouder en kind plaatsvinden, kunnen deze de invloed van trauma bij het kind verminderen. Door deze positieve contacten te onderhouden, kunnen ouders toestemming geven aan het kind om een band op te bouwen met de pleegouders (West & Trogh, 2024, p. 144).

In het kader van etnische en culturele identiteitsontwikkeling is het onderhouden van een regelmatig contact belangrijk voor jongeren of kinderen die behoren tot een etnische minderheid of die een andere culturele achtergrond hebben dan hun pleeggezin (West & Trogh, 2024, p. 144). *“Verder is contact met ouders in langdurige pleegzorg geassocieerd met meer stabiliteit binnen het pleeggezin, een grotere stabiliteit van de plaatsing en vermindering van het risico op breakdown. Frequentie bezoeken aan ouders verhogen ook de kans op hereniging met het gezin van oorsprong.”* (West & Trogh, 2024, p. 144)

Binnen mijn stage merkte ik op dat kinderen met een vroegkinderlijk trauma vaak weerstand bieden als het gaat over het bezoeken van hun ouders. Toch vinden we het binnen de dienst, inclusief mijzelf, belangrijk hier hard op in te zetten aangezien dit veel positieve effecten met zich kan meebrengen zoals: het bevorderen van een band met nieuwe verzorgers, een positieve identiteitsontwikkeling ondersteunen en het stimuleren van emotioneel herstel en zelfzekerheid (West & Trogh, 2024, pp. 152-155).

Trauma

Definitie & oorzaken

Volgende criteria moeten aan bod komen om van een trauma te kunnen spreken:

- 1) Het leven of de fysieke veiligheid van het kind of een belangrijk persoon in het leven van het kind, wordt in gevaar gebracht (Van Campenhout, 2023, pp. 8-9).
- 2) De situatie veroorzaakt intense gevoelens van angst, hulpeloosheid, onmacht en verlies aan controle (Van Campenhout, 2023, pp. 8-9).
- 3) De gebeurtenis veroorzaakt fysieke gevolgen. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan over een versnelde ademhaling, hartkloppingen, duizeligheid en andere symptomen (Van Campenhout, 2023, pp. 8-9).

“Trauma betekent letterlijk wond of verwonding. Net als dat er soorten lichamelijke verwondingen zijn, zoals een schaafwond en een brandwond, zijn er ook verschillende psychische wonden te onderscheiden.” (Traumanet, s.d.)

Zoals hierboven staat vermeld, bestaan er verschillende soorten trauma. Ten eerste heb je acute trauma's. Dit zijn intense, zeer overweldigende gebeurtenissen die van korte duur zijn. Een voorbeeld hiervan is eenmalig misbruik. Ten tweede zijn er chronische trauma's. Hierbij heeft iemand meerdere traumatische ervaringen meegemaakt. Dit kunnen herhaalde gebeurtenissen zijn of verschillende traumatische ervaringen over een langere periode. Als laatst heb je het complex of vroegkinderlijk trauma (Van

Campenhout, 2023, p. 30). Op deze derde vorm van trauma, zullen we in dit artikel dieper ingaan.

“Bij een complex trauma gaat het over kinderen die chronisch getraumatiseerd werden op jonge leeftijd. Men spreekt van 6 jaar en jonger, al is dit niet altijd even statisch. De traumatisering gebeurde door een ouder of primaire opvoeder die moest instaan voor de bescherming en veiligheid van het kind. Het is een relationeel trauma, wat wil zeggen dat het trauma veroorzaakt werd door een persoon waarmee het kind in nauwe relatie stond of moest staan.” (Van Campenhout, 2023, pp. 8-9).

Mijn stage leerde mij dat er binnen pleegzorg een groot aantal kinderen een complex trauma hebben. Velen werden verwaarloosd, mishandeld of verlaten door hun ouder -en dus door de persoon waar het kind in nauwe relatie stond of moest staan-.

Gevolgen

In het algemeen zijn veel voorkomende gevolgen van trauma: angst, prikkelbaarheid en woede-uitbarstingen. Complex trauma specifiek kan een grote invloed hebben op de persoonlijkheidsontwikkeling. De onveiligheid die het kind of de jongere heeft ervaren, kan het vermogen om gezonde relaties aan te gaan beïnvloeden. Deze problemen kunnen zich op verschillende levensgebieden voordoen, zoals op het werk, in intieme relaties en in vriendschappen (N.N., Trauma, s.d.). Daarnaast heeft het trauma veel chronische toxische stress veroorzaakt, waardoor men meer kans heeft op auto-immuun, hart- en vaatzieken en kanker (SOS Kinderdorpen, s.d.).

Binnen de jeugdhulp is jeugdtrauma een zeer aanwezig gegeven. *“Uit onderzoek blijkt dat 75 procent van de jongeren in de residentiële jeugdhulp voor hun plaatsing werden blootgesteld aan een ernstig jeugdtrauma.”* (Develtere, 2022)

Weerstand

Definitie

Weerstand is een heel breed begrip. Je kan het ook op verschillende domeinen van het leven terugvinden: op medisch vlak, op vlak van energie, op vlak van de natuur... In dit artikel wordt ingegaan op psychologische weerstand. In een essay over de effecten van overreding in verhaalvorm op weerstand (Feenstra, s.d.) vond ik volgende definitie terug: *“Psychologische weerstand is een brede term die naar verschillende toestanden verwijst: de wens om tegendraads te reageren op iemands poging om het aantal keuzes van iemand te beperken (Brehm, 1966), het ontwijken van onprettige of gevaarlijke gevoelens (Perls, Hefferline & Goodman, 1951), het weigeren om te voldoen aan een suggestie (Newman, 2002) en het tweeslachtige gevoel dat verandering oproept (Arkowitz, 2002). In de psychologie heeft de term weerstand een tweeslachtige definitie verworven. Enerzijds betekent weerstand een gevolg, namelijk het gevolg van het niet gehoor geven aan de druk tot veranderen. Anderzijds betekent weerstand een motivatie, namelijk de motivatie om de druk tot veranderen te dwarsbomen en te weerleggen (Knowles & Linn, 2004).”*

Ik, Aukje, ben tijdens mijn stage bij pleegzorg zelf vaak in aanraking gekomen met kinderen die weerstand vertoonden toen er contacten werden georganiseerd met ouders. Verder in dit artikel kan je dan ook mijn ervaringen en persoonlijke kijk hierop terugvinden.

Weerstand binnen pleegzorg Vlaanderen

Tijdens mijn stage kwam ik enkele keren in aanraking met kinderen met een complex trauma die weerstand vertoonden tegen contact met hun ouders. Dit kwam geregeld voor in de dossiers van mijn stagebegeleidster, maar ik wou weten of dit een algemeen verschijnsel was binnen pleegzorg Vlaanderen. Daarom interviewde ik verschillende pleegzorgbegeleiders met de vraag of zij hier vaak mee in aanraking komen en hoe zij hiermee omgaan.

Elke pleegzorgbegeleidster waarmee ik sprak, zowel uit Brugge, Gent, Leper, Antwerpen als Leuven was ooit al in aanraking gekomen met kinderen die weerstand vertonen wanneer ze contacten proberen te organiseren tussen ouder en kind.

Pleegzorgbegeleidster Lieselot uit Brugge, heeft momenteel 12 dossiers, waarvan er 3 kinderen geen contact willen met één of beide ouders. Emelie uit Brugge heeft er 8, waarvan 2 kinderen afstand nemen van één of beide ouder(s). Ook Lily, Tessa en Julie uit Brugge, N. uit Leuven, Sylvie uit Leper en I. uit Antwerpen konden meespreken over deze kwestie. Allen hadden ze minimum 2 dossiers waarbij het organiseren van contact tussen ouder en kind niet realiseerbaar was wegens weerstand van het kind. Janne deed haar stage binnen pleegzorg Aalst. Tijdens haar stageperiode kwam ook zij vaak in aanraking met dit gegeven. Het gaat hier natuurlijk over een kleinschalig onderzoek. Vaststellen dat het een algemeen probleem is dat kinderen weerstand vertonen wanneer pleegzorgers contacten opnemen met hun ouders, vind ik dan ook overmoedig. Aangezien ook andere collega's - buiten onze dienst- hiermee in aanraking komen, kan ik wel stellen dat dit gegeven zich regelmatig voordoet over de verschillende provincies heen (L. Thienpont, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024), (E. Schelstraete, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024), (L. Raeds, persoonlijke communicatie, 12 december, 2024), (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (Anoniem interview 1), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (S. Nutten, persoonlijke communicatie, 27 januari, 2025), (Anoniem interview 2), (J. Agache, persoonlijke communicatie, 6 januari, 2025).

Kenmerken

Wat terugkwam in elk gesprek, was hoe men de weerstand opmerkte. Wat het meest voorkwam was dat het pleegkind in de periode rond het bezoek, negatief gedrag stelde. Zowel enkele dagen voor als enkele dagen na het bezoek. Dit kan gaan over extreem koppig zijn, agressief gedrag stellen naar anderen toe, veel tegenspreken, bedplassen... Deze gedragingen kunnen worden vastgesteld door de pleegzorgbegeleiders wanneer ze aanwezig zijn tijdens bezoeken maar ze kunnen zich ook enkel bij het pleeggezin thuis voordoen. Dan komt men dit te weten doordat men hiervan op de hoogte wordt gebracht door de pleegzorgbegeleiders. Wat iets uitzonderlijker is, is dat het kind letterlijk zegt dat hij/zij/x geen contact meer wil. Bij tieners komt dit geregeld meer voor dan bij kinderen

(L. Thienpont, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024), (E. Schelstraete, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024), (L. Raeds, persoonlijke communicatie, 12 december, 2024), (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (Anoniem interview 1), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (S. Nutten, persoonlijke communicatie, 27 januari, 2025), (Anoniem interview 2), (J. Agache, persoonlijke communicatie, 6 januari, 2025).

Zelf ben ik in aanraking gekomen met verschillende vormen van weerstand tijdens mijn stage. Tijdens huisbezoeken merkte ik op hoe sommige kinderen op een meesterlijke manier van onderwerp konden veranderen wanneer het over hun ouders ging. Anderen verlieten de ruimte of zeiden duidelijk dat ze het er niet over wilden hebben.

Wat me het meest bijblijft is het verhaal dat pleegzorgbegeleidster Lieselot ons vertelde. Zij heeft een dossier waarbij pleegkind A. en haar vader jaren geen contact hebben gehad aangezien vader in de gevangenis verbleef wegens zedenfeiten. Onlangs werden er terug bezoeken opgestart. In dit dossier gaat het over begeleide bezoeken (dit is een bezoek waarbij de pleegzorgbegeleider zelf aanwezig is). Tijdens deze momenten, zocht het kind de hele tijd nabijheid van Lieselot. Toen men hier met de pleegmoeder over sprak, bleek dat ze het kind bijna letterlijk de auto in moest sleuren om naar de bezoeken te gaan en dat ze na de bezoeken vaak nachtmerries had. Uiteindelijk zijn deze bezoeken stopgezet om het welzijn van het kind te beschermen (L. Thienpont, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024).

Oorzaken

De oorzaken van deze weerstand zijn zeer uiteenlopend. Iets wat vaak terugkeert in dit verhaal is verwaarlozing, mishandeling en seksueel misbruik. Een andere oorzaak kan de invloed van pleegouders zijn. Wanneer kinderen voelen dat pleegouders geen fan zijn van hun ouder of ze het niet leuk zouden vinden dat ze contact hebben, kan dit een grote invloed op hen hebben (L. Thienpont, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024), (E. Schelstraete, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024), (L. Raeds, persoonlijke communicatie, 12 december, 2024), (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (Anoniem interview 1), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (S. Nutten, persoonlijke communicatie, 27 januari, 2025), (Anoniem interview 2), (J. Agache, persoonlijke communicatie, 6 januari, 2025). Een voorbeeld hierbij is het dossier van Q.

Casestudy Q.

- Deze casestudy is afgenomen in pleegzorg Brugge-

Q. is een 13-jarig meisje. Ze woont bij haar paternale grootouders. Dit omdat haar mama (L.) en papa (N.) beide in de gevangenis zitten wegens druggebruik.

Q. werd in 2011 geboren, haar ouders waren verslaafd aan drugs. Na haar geboorte verliet haar moeder het ziekenhuis om drugs te zoeken, waardoor Q. alleen achterbleef. Dit werd opgemerkt door de verpleegsters. Haar vader werd ingelicht, wat leidde tot een

ruzie en een relatiebreuk. Q. woonde bij haar paternale grootouders, die vanwege de verslaving van hun zoon veel zorg voor hun kleindochter opnamen. Er werden contactmomenten met moeder georganiseerd, maar zij kwam hier zelden naartoe. Sinds haar twee jaar was er dan ook geen contact meer tussen Q. en haar moeder. Vader werd in 2016 veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf voor drugsdelicten. Hierop werd pleegzorg ingeschakeld en Q. bezocht haar vader om de veertien dagen in de gevangenis.

Binnen het pleeggezin werd het onderwerp ‘moeder’ een taboe. Pleegouders waren zeer kwaad op Q. haar moeder, ze waren er van overtuigd dat zij de oorzaak was voor de verslaving van hun zoon. Q. zelf sprak ook nooit over haar moeder, zelfs niet met haar pleegzorgbegeleidster. In 2022 nam de moeder van Q. telefonisch contact met de pleegmoeder vanuit de gevangenis. Dit met de vraag of ze Q. kon zien. Pleegmoeder wees dit idee af. Ze was kwaad en vond het schandalig dat ze jaren geen interesse in Q. had getoond.

Wanneer men aan Q. iets vroeg over haar moeder, begon ze direct over een ander onderwerp of verliet ze de ruimte. Toch toonde Q. subtiele interesse in haar moeder, zoals het vragen of ze mooi was. Vanuit pleegzorg vermoedde men dan ook dat Q. eigenlijk wel wou spreken met haar moeder of zelf contact wou, maar dit niet deed uit loyaliteit naar haar grootouders toe. Er werden verschillende methodieken uitgeprobeerd om het contact met haar moeder te herstellen, waaronder PVV (= pleegkinderen versterken in verbinding). Dit is een therapie die kinderen de ruimte en veiligheid biedt om te spreken over hun ouders. Het doel was om samen met Q. een verhaal rond haar op te stellen waarin haar moeder een plaats kreeg. Ze bleef dit onderwerp echter vermijden, ondanks de vele inspanningen.

Tijdens een zitting in 2024, waarbij de rechter besloot of de pleegplaatsing werd verdergezet of niet, had Q. de mogelijkheid om haar moeder te zien. Toen dit haar de eerste keer werd gevraagd, wou ze dit. Op dit moment was het duidelijk dat pleegouders dit niet apprecieerden. Op de dag zelf gaf Q. aan haar moeder toch niet meer te willen zien, vermoedelijk beïnvloed door haar pleegouders. Tijdens deze zitting besliste de rechter ook dat pleegzorg niet meer over haar moeder mocht beginnen, tenzij Q. hier zelf over begon. Brieven en tekeningen van haar moeder worden momenteel opgeborgen, in afwachting van een moment waarop Q. klaar is om terug contact te hebben.

Methodieken

Standaardmethodieken

Één van de methodieken die standaard wordt toegepast binnen pleegzorg wanneer kinderen weerstand vertonen in het hebben van contact met een ouder is dus PVV. Een andere methodiek is TBB. Dit staat voor trauma begeleide bezoeken. Om hier wat meer info over te verkrijgen, nam ik een kwalitatief, semigestructureerd interview af van Tessa, de TBB'er binnen de dienst van pleegzorg. Met haar toestemming schrijf ik de belangrijkste zaken neer.

TBB wordt toegepast binnen pleegzorg wanneer er al heel lang geen contact is geweest tussen ouder en kind, deze heel moeilijk verloopt of er in het geheel geen contact meer is. Deze methodiek houdt in dat er bezoeken van een halfuur worden georganiseerd op de dienst tussen de biologische ouder en het kind. Het doel is om de ouder positief in interactie te laten gaan met zijn/haar kind. Tijdens dit bezoek is er ook een pleegouder aanwezig, om een veilige omgeving voor het kind te creëren. Ook de pleegzorgbegeleider volgt dit bezoek mee, deze benoemt letterlijk alles wat er gebeurt. Er wordt dus zowel benadrukt wat de ouder goed doet als wat anders of beter gedaan kan worden. Het hele bezoek wordt ook opgenomen op video. Achteraf analyseert de pleegzorgbegeleidster deze beelden en daarna wordt dit samen met de ouder besproken. Vaak kunnen deze ouders niet goed inschatten wat hun kind onaangenaam of juist leuk vindt. Dit kunnen ze echter beter als ze dit zelf visueel te zien krijgen (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025).

Er zijn echter enkele voorwaarden aan TBB verbonden. Als eerste moet er toestemming zijn van alle partijen (kind, pleegouder en biologische ouder). Ten tweede moet het kind een leeftijd tussen 0 en 12 jaar hebben. Ten derde moet de ouder nuchter zijn op het moment van de bezoeken (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025).

Bij de vraag wat de meest voorkomende oorzaken van de plaatsing zijn, bij de kinderen die men voor TBB aanmeldt, antwoordt ze het volgende: *“In het algemeen zijn er hier 2 grote redenen voor: een vroege plaatsing of wanneer de ouders voor een lange periode niet beschikbaar waren of zijn, bijvoorbeeld door een drugsverslaving.”* (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025).

Het TBB-traject duurt 6 maand en kan éénmalig verlengd worden met 6 maand. In het algemeen boekt men met deze vorm van behandelpleegzorg zeer mooie resultaten. Vaak is de band tussen ouder en kind positief geëvolueerd en kunnen de bezoeken -met of zonder aanwezigheid van een pleegouder- doorgaan buiten de dienst. Het gebeurt natuurlijk ook dat het een negatieve afloop kent. Volgens Tessa ligt de oorzaak hiervan eigenlijk nooit bij het kind, maar wel bij de ouder. Deze is op dat moment nog niet stabiel genoeg waardoor hij of zij de afspraken niet nakomt. Dat het kind het niet meer wil, komt nauwelijks voor. Vorig jaar waren er 20 dossiers over heel West-Vlaanderen binnen TBB, waarbij maar 1 dossier werd stopgezet doordat het kind dit niet meer wou (T. Renders, persoonlijke communicatie, 9 januari, 2025).

Tijdens mijn stage ervaarde ik dat er buiten TBB nog andere standaardmethodieken zijn die kunnen worden toegepast. Denk hierbij aan PVV, begeleide bezoeken, de frequente van de bezoeken verminderen of stopzetten...

Creatieve methodieken

Binnen pleegzorg werkt men ook met creatieve methodieken. Deze methodes worden afgestemd op de noden en het karakter van de betrokken individuen. Het is belangrijk een methodiek toe te passen die het kind aanspreekt en waarbij hij/zij/ x op zijn gemak is. Ook is het ook belangrijk om creatief en out of the box te durven denken (L. Thienpont, persoonlijke communicatie, 19 december, 2024),(L. Raeds, persoonlijke communicatie, 12 december, 2024), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024), (Anoniem interview 1), (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23

december, 2024 (Anoniem interview 2). Dit zal onderstaande casestudy aantonen die ik heb afgenomen in pleegzorg Brugge.

Zorgboerderij – casestudy K.

K. is geboren in 2013. Er was sprake van geweld tussen vader en moeder, daarom besloot de jeugdrechtbank om K. uit het gezin te halen. In 2014 werd ze geplaatst bij haar pleegmoeder M. In het begin kwamen vader en moeder op bezoek bij M. thuis. Deze bezoeken verliepen in het begin telkens zeer vlot. Enkele jaren later begon K. telkens negatief gedrag te stellen in de periode voor en na de bezoeken. Ze gedroeg zich zeer bepalend en agressief tegenover haar zus L., kon geen nee aanvaarden van pleegmoeder, was niet meer zindelijk... De bezoeken zelf verliepen echter wel goed. Dit gedrag werd besproken binnen de dienst en men besloot de bezoeken even on hold te zetten. Na een halfjaar werden ze terug opgestart. Ze gingen opnieuw door bij M. thuis, maar K. stelde opnieuw negatief gedrag voor en na het bezoek. Daarom besloot men om de bezoeken door te laten gaan op neutraal terrein. K. is heel grote fan van dieren, ze voelt zich heel rustig in hun bijzijn. Vandaar de keuze de bezoeken te laten doorgaan op een zorgboerderij. Ook hier verliepen de bezoeken zelf goed, maar het negatief gedrag ervoor en erna, bleven. Zelf gaf K. ook aan geen contact meer te willen met haar ouders. Omwille hiervan werden de contacten opnieuw stopgezet. Tot op de dag van vandaag is er geen contact tussen K. en haar ouders.

Ook mocht ik gesprekken met moeder en vader meevolgen. Moeder heeft begrip voor deze beslissing maar hoopt haar dochter snel te leren kennen. Vader daarentegen is heel kwaad en is van mening dat K. moet worden verplicht contact te hebben met haar ouders. Vanuit pleegzorg weigert men dit te doen zolang K. aangeeft dit niet te willen. Wel stuurt H. maandelijks een update over K. inclusief foto's naar beide ouders.

Zelf vind ik het goed dat deze bezoeken zijn stopgezet. Ik ben enkele keren mee geweest op huisbezoek bij K.. Toen merkte ik ook op dat de ouders van K. een onderwerp zijn dat veel teweegbrengt bij haar. Tijdens deze huisbezoeken werd K. opstandig naar haar pleegmoeder toe en stelde ze agressief gedrag tegenover haar zus. Als een kind hier zo onder lijdt, vind ik het onverantwoord dit te laten doorgaan. Voor de ouders zou dit gunstiger zijn, maar het kind zou hieraan ten ondergaan. En deze laatste staat nog altijd centraal in het verhaal van pleegzorg.

Bezoeken op de zorgboerderij zijn een voorbeeld van creatieve methodieken die zijn afgestemd op de persoonlijkheid van de betrokkenen. Persoonlijk ben ik voorstander van deze creatieve methodieken. Dit omdat men zich hierbij baseert op het kind. Naar mijn mening is het dan ook vooral belangrijk dat kinderen zich veilig voelen tijdens deze bezoeken. Daarom zie ik hier hard de meerwaarde van in. Natuurlijk heb je ook nog andere mogelijkheden. Wanneer een kind weerstand blijft vertonen, bestaat de kans dat men het aantal bezoeken vermindert of stopzet. Een alternatief is dan wel dat pleegouders om de zoveel tijd een rapport of een foto van hun kind doorsturen. Zo hebben ze onrechtstreeks toch contact met hun kind (J. Degrande, persoonlijke communicatie, 23 december, 2024).

Conclusie

Vanuit dit onderzoek kunnen we concluderen dat pleegzorgbegeleiders over heel Vlaanderen geregeld in aanraking komen met pleegkinderen met een complex trauma die weerstand vertonen wanneer er contacten met ouders worden georganiseerd. Daarnaast kan ik besluiten dat er binnen pleegzorg verschillende methodieken worden toegepast om met dit gegeven om te gaan. Dit kan gaan over standaardmethodieken zoals PVV en TBB, begeleide bezoeken, gesprekken met pleegkinderen, alternatieven voor fysieke contacten zoals telefoongesprekken, het versturen van foto's, rapporten of moederdagcadeaus... maar ook over creatieve methodieken zoals bezoeken die doorgaan op de zorgboerderij.

Wat ik vooral uit mijn onderzoek kan afleiden is dat men vanuit pleegzorg altijd het kind centraal plaatst en tracht veiligheid voor het kind te creëren. Wanneer een kind geen contact meer wil met de ouder, zal dit worden gerespecteerd. Als men een opening voelt om aan de weerstand te werken, zal men deze kans grijpen, maar wanneer het kind zich hier niet meer goed bij voelt, zal dit ook stopgezet worden. Het kind primeert.

Bibliografie

- De Wilde, L. (2017). *Historische pedagogiek: jeugdzorg en jeugdbescherming (Cursus)*. Gent: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen. Opgeroepen op Januari 2025, 19
- Develtere, L. (2022, Juni 28). *Trauma bij jongeren in de jeugdhulp: 'Alle opvoeders wisten het, maar er werd niet over gesproken'*. Opgeroepen op Januari 22, 2025, van sociaal.net: <https://sociaal.net/achtergrond/traumasensitieve-zorg-jeugdhulp-er-werd-niet-over-gesproken/>
- Feenstra, D. J. (s.d.). *WEBLOGS ALS MARKETINGTOOL*. Enschede: Universiteit Twente. Opgeroepen op Januari 21, 2025, van https://essay.utwente.nl/496/1/scriptie_Feenstra.pdf
- Mijn Gezondheidsgids. (s.d.). *Het belang van een veilige hechting tussen ouder en kind*. Opgeroepen op Januari 25, 2025, van www.mijngezondheidsgids.nl: <https://www.mijngezondheidsgids.nl/overige/kinderwelzijn/het-belang-van-een-veilige-hechting-tussen-ouder-en-kind/>
- N.N. (s.d.). *Trauma*. Opgeroepen op Januari 25, 2025, van psycholoog.nl: <https://psycholoog.nl/klachten/trauma>
- Pleegzorg. (2020). *Jaarverslag Pleegzorg West-Vlaanderen*. Opgeroepen op December 22, 2025, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/files/Documenten/West-Vlaanderen/Jaarverslag-Pleegzorg-West-Vlaanderen-2020.pdf>
- Pleegzorg. (2021, September 29). *Decreet Pleegzorg*. Opgeroepen op Januari 21, 2025, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/artikels/decreet-pleegzorg>
- Pleegzorg. (2021, September 17). *Rechten van ouders*. Opgeroepen op december 26, 2024, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/artikels/rechten-van-ouders#:~:text=Bij%20pleegzorg%20wordt%20het%20ouderschap%20gedeeld.%20Dat%20wil,hoe%20en%20waar%20je%20je%20kind%20kan%20zien.>
- Pleegzorg. (2022, maart 25). *Pleegzorgdriehoek*. Opgeroepen op November 29, 2024, van Intranet pleegzorg.
- Pleegzorg. (2025). *Pleegzorg West-Vlaanderen*. Opgeroepen op December 22, 2025, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/west-vlaanderen>
- Pleegzorg. (s.d.). *Organisatie van pleegzorg in Vlaanderen*. Opgeroepen op Januari 21, 2025, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/organisatie-van-pleegzorg-in-vlaanderen>

- Pleegzorg. (s.d.). *Wat is pleegzorg?* Opgeroepen op december 22, 2024, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/wat-is-pleegzorg#:~:text=Pleegzorg%20is%20een%20hulpvorm%20voor%20kinderen%20en%20jongeren%2C,die%20tijd%20opvang%20en%20zorg%20aan%20pleegkinderen%20of-gasten.>
- Pleegzorg. (s.d.). *WAT IS PLEEGZORG?* Opgeroepen op Januari 21, 2025, van watwat.be: <https://www.watwat.be/pleeggezin/wat-pleegzorg>
- Rust in ouderschap. (s.d.). *Hoe versterk je de ouder-kind relatie?* Opgeroepen op Januari 23, 2025, van rustinouderschap.nl: <https://www.rustinouderschap.nl/hoe-versterk-je-de-ouder-kind-relatie/>
- SOS Kinderdorpen. (s.d.). *Beter omgaan met complex trauma in de jeugdhulp.* Opgeroepen op Januari 23, 2025, van sos-kinderdorpen.be: <https://www.sos-kinderdorpen.be/projecten/trauma-sensitieve-zorg-voor-kinderen-de-nodige-aandacht-geven>
- Traumanet. (s.d.). *Soorten trauma.* Opgeroepen op Januari 25, 2025, van traumanet.nl: <https://traumanet.nl/infotheek/trauma/soorten-trauma/>
- Van Campenhout, F. (2023). *Eerste Hulp Aan Getraumatiseerde Kinderen.* s.l.: Florian Van Campenhout.
- Van Lieshout, M. (2019, November 25). *1874 Maatschappij tot Opvoeding van Weezen in het Huisgezin.* Opgeroepen op Januari 20, 2025, van canonsociaalwerk.eu: https://www.canonsociaalwerk.eu/nl_jz/details.php?cps=5
- Vandenbussche, J. (2024). *Pleegzorg in cijfers.* Opgeroepen op Januari 21, 2025, van pleegzorg.be: <https://www.pleegzorg.be/files/Documenten/Algemeen/PLGZRG-Infograph-Jeroen-2023.pdf>
- Vlaamse overheid. (s.d.). *Pleegzorg.* Opgeroepen op Januari 25, 2025, van vlaanderen.be: <https://www.vlaanderen.be/pleegzorg>
- West, D., & Trogh, L. (2024). *Pleegzorgkompas.* Brussel: Politeia.